

ARABA SEVDASI

Recaizade Mahmut Ekrem

Öykü Bihruz Bey 23 yaşlarında babasının mesleğinden ötürü yeterince eğitim alamamış biridir. Babası devlet memurudur. Kendisi ise işe pek uğramaz yani çalışmaz. Bütün merakı lüks arabasıyla dolaşip kendini göstermek, herkesten daha şık giyinmek, Türkçe'den ziyade Fransızca sözcükler kullanmaktır. Bir gün kendi gibi zengin olduğunu sandığı bir kıza, Periveşe âşık olur fakat hayatı hiç de hayal ettiği gibi gitmez. Bihruz zengin sandığı kıızı tanımak için çok uğraşır, kıızı soylu bir aileden sanır. Bihruz' un daireden tanıdığı yalancı arkadaşı Keşfi Bey, kendisine hayalini kurduğu kızın öldüğünü söyler. Bihruz çok üzülür, her yerde Periveş'i arar. Bir gün yolda Periveş'e rast gelir fakat kendisini ölü bildiği için kardeşi diye düşünüp, Periveş'in mezarını sorar. Yanındaki arkadaşı ile gülüşmeye başlayan kızın yüz ifadesinden onun Periveş olduğunu fark edince yıkılır, oradan uzaklaşır.

Tema

Yanlış Batılılaşma Araba Sevdası, yanlış Batılılaşma anlayışını mizahi bir açıdan gözler önüne sererek kendi kültür ve ahlakımızın korunmasının önemini vurgular.

Kişiler

Bihruz Bey Dıştan bakınca güzel içten bakınca boş denecek kadar az değere sahip özentili bir kişiliktir. Babasını çok erken kaybettiği için sorumluluk duygusu gelişmeyen Bihruz, mirasyedi bir gençtir. Hayatı tüketim üzerine kurulu olan karakter alafraanga yaşam tarzını benimser. Zengin ve asil sanıp gördüğü Periveş'e âşık olup, her yerde onu arar, fakat öldüğünü duyduktan sonra ise hayatı değişir. Periveş'in kendisi ile dalga geçmesini gururuna yediremez.

Periveş Bihruz'un âşık olduğu kıızı olan Periveş dul ve annesiyle birlikte oturan yoksul biridir. Çengi Hanımla kurduğu arkadaşlık sonucunda zenginliğe merak salar. Periveş değişime arkadaşının kendisini götürdüğü lüks davetlerden sonra başlar.

Keşfi Görev yaptığı daireden arkadaşı olan Keşfi, insanları kandırmaktan ve yalan söylemekten zevk alan biridir. Bu nedenle de çok ilgisini çektiği için Bihruz'a Periveş'in öldüğü yalanını söyleyerek onu üzme ister.

Bihruz Bey (Uyumsuz)

Karakter Bihruz Bey, dıştan bakınca güzel içten bakınca boş denecek kadar az değere sahip özentili bir kişidir. Babasını çok erken kaybettiği için mirasyedi bir gençtir, bu nedenle hayatı para harcamaktan ibaret daha çok tüketim üzerine kuruludur. Dolayısıyla oldukça savurgandır. Bütün hayat anlayışı başkalarına gösteriş yapmaktan öte gitmez. Lüks yaşam, alafraanga kıyafetler, halka açık yerlerde arabasıyla hava atacak kadar şımarık ve istediği her şeye ulaşabilmiş eğlence insanıdır. Bihruz Bey dönemin burjuva gençliğinin olması gerektiği gibi Fransız kültürüne hayran kafasına göre hareket eden bir gençtir. Ona göre Türkçe kaba ve yetersiz bir dildir. Batı özentisi bir karaktere bürünerek Fransızca kelimeler kullanınca kendini entelektüel sanan cahil, bilgisiz, sorumsuz bir karakter sergiler. Boş bir aşk peşinden adeta sürüklenircesine ilerler ve sonunda da alay konusu olan boş bir adam konumuna düşer.

Aktiviteler Memuriyet yaşantısını pek yerine getirmeyen biri olan Bihruz Bey sıkça akşamlara kadar gezinti yerlerine gidip dolaşmaktadır. Çoğu zaman Beyoğlu'na saçlarını kestirmeye, terziye yeni bir elbise diktirmeye ya da ayakkabıcıya giderdi. Cuma ve pazar sabahları da hocalarından yarımşar saat ders alırdı. Hayattaki en büyük zevki en sevdiği elbisesi içinde at üzerinde arkasında hizmetkârlarıyla dolaşmaktı. Zaten hayattan anladığı arabalar, lüks yaşam ve süs püstü. Genelde kışları Süleymaniye'deki konaklarında, yazları da Küçük Çamlıca'daki köşklerinde otururdu. Kışın da araba kullanır ve soğuktan titremesine rağmen elbisesinin görüntüsünden taviz vermezdi. Bihruz Bey nereye giderse gitsin orada bulunma amacı yalnızca insanların kendisini görmesiydi.

Kişiler Bihruz Bey babasını erken kaybettiği için annesi ile yaşar. Fakat annesi ile olan ilişki miras yani maddiyat konuşmalarından öte değildir. Annesinden konağı satmasını bekler annesi ise

mücevherlerini satıp gerekli parayı temin etmeye çalışır. Bihruz Bey genelde dadı kalfa ile konuşup dertleşirler. Dadı Kalfa Bihruz'un her işiyle ilgilenir. "Dadı Kalfa, dayanacağından daha fazla ders vererek Mösyö Piyer'in Bihruz Bey'i sıkıktığını düşündüğü için bu kadar söyleniyordu." Evde bir de Mişel adında bir uşak bulunur ve Bihruz çoğu kez "hayvan herif" diyerek kendisini küçük görür. Mösyö Piyer kendisinin eve gelen profesör hocasıdır, birlikte kitap değerlendirmeleri yapıp Fransızca konuşurlar. Keşfi Bey daireden yalancı bir arkadaşıdır. Periveş Hanım âşık olduğu, zengin olduğunu sandığı kadındır ki arkadaşının bu konudaki yalanları yüzünden günlerce mezar aramış ve bitap olmuştur.

Paraleller Bihruz Bey'i Ahmet Mithat Efendi'nin Felâton Bey ve Rakım Efendi romanındaki Felatun Bey ile benzer özelliklerde görebiliriz, ikisi de mirasyedi, özenti, yabancılaşmayı yanlış anlayan, Fransızca'yı günlük dil ile birleştirip komik duruma düşen cahil tipler. Yine Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Şıpsevdi(1946) isimli romanındaki Meftun karakteri de Bihruz Bey'i okuyunca gözümüzde canlanır. Tıpkı onu gibi alafangalığın aşırı etkisinde kalmış, Batıyı taklit ederek sorumsuzca yaşaması bize Bihruz Bey'i anımsatır. Tanzimat döneminin pek çok eserinde bu tarz özenti tipe rastlamak mümkündür.

ÖRNEK ANILAR

Özenti/Alafanga Bihruz Bey Batıya özenen bir Batılı gibi yaşama hevesinde olan bir gençtir. Pek çok kez Fransızca'yı günlük hayatında kullanır ve zenginliğin sefası içinde alafanga bir hayat sürer. Ailevi sebeplerle normal bir eğitim alamamış olan Bihruz Bey çoğu kez özel hocalarla haşır neşirdir ve kendini Fransızca bilmeyen insanlardan üstün tutar: "Hem söyle, hem de yine dikkat etmezse konjedye olacağını anlat... - Gönce diyen kim, anlamadım? - Ne tuhafısın! Konjedye diyorum, konjedye... Kovarım demek..."

Mirasyedi/Savurgan Bihruz Bey'in babası vefat ettiğinde kendisine baş edemeyeceği yüklü bir miras kaldı. Artık keyfine göre hareket edebildiği içinde fazlaca zevk ve sefaya dalarak parasını savurganlığı ile kısa bir zamanda tüketti. Neredeyse hemen her gün eğlence için paralar harcıyor ve annesinin de Bihruz 'un üzerinde söz söyleme hakkı bulunmuyordu: "Bunun için yerli yersiz giriştiği harcamalar, nakit parayla karşılanmaya başlandı. Onlar bitince İstanbul tarafındaki en az gelir getiren dükkânlar birer birer satıldı. Sonra, Beyoğlu'ndaki önemli mağazalara sıra geldi. Bunlar da elden çıkarıldı. Galata'da bir han vardı. Sonunda o da satıldı. Mülk olarak elde, Süleymaniye'deki konak ile Küçük Çamlıca'daki köşkten başka bir şey kalmadı."

Sakar/Aceleci Bihruz Bey aceleci olduğu için sık sık sakarlıklar yapan bir karakterdir. Kafasında kurduğu şeye o an sahip olmak, o an konuşmak, o an yapmak gibi bir durumu vardır: "Aceleyle giriş ücretini vermeyi unutmuştu. Uyarı gelmesi üzerine elini cebine soktu. Bir meci diye çıkardı. Para alan adama fırlattı. Mecidiyenin üstünü almaya zaman yoktu. Koşarcasına yürürken Keşfi Bey'i biraz önce gördüğü yerde göremeyince hızını daha da arttırdı. Bu sırada yolunun üzerinde karşılaştığı süslü bir madamın fişanına bastı, yırttı... Biraz daha ötede bir tepsi içinde kahve ve bira götürmekte olan garsona çarptı, tepsiyi yere düşürdü. Şişeler kırıldı. Dökülen kahveler, biralar kendisiyle beraber kadın erkek, birkaç kişinin daha üstüne başına sıçradı. O yine koşup gidiyordu."

Cahil/Bilgisiz Bihruz Bey eğitim ve kültür konusunda özenti bir tavırdan öteye gidemediği için kendisi oldukça bilgisiz ve cahil bir kişilik sergiler. Çoğu kelimenin anlamını dahi bilmezken kullanır veya sözlüklerden araştırır, kitaplardan alıntılar bulup kullanır, kendi fikir ve cümlelerine güvenmez. Bu nedenle sevdiği kadına mektup yazarken dahi hislerine karşılık olduğuna inandığı yalan yanlış sayfaları kopya ederek mektup yazar. Okuduğu kitaplardan makalelerden genelde pek anlamaz, hocası veya kitapçı ne verirse onu eline alır gider: "Vapur, iskeleden ayrılır ayrılmaz Beyefendi gazeteyi açtı. Baş taraftan büyük bir dikkatle okumaya başladıysa da ilk makaleden bir şey anlamıyor, fakat anlar gibi davranıyordu. Ondandır sonra gündelik olaylara geçti, bunları az çok anlayabildi."

Şımarık Bihruz Bey, hayatı boyunca istediği her şeye kolayca ulaştığı için oldukça şımarık bir kişidir. Gençlik heveslerinde herhangi bir engelleme görmediği için olgunlaşmamış ve sorumluluk sahibi biri olamamıştır: "Bihruz Bey, annesinin tek çocuğu olduğu için zaten hep şımarık büyümüşü." Bu yüzden işine gitmiyor, zengin olmayan insanları küçük görüyor ve kendini hep önde görüyordu, bir gün arkadaşını aramaya giderken ona kapıyı açan başı yemenili fakir giyimli bodur bir adama: " - Bir adam yok mu be? - Nasıl adam ararsın be? - Keşfi beyi soracağım... -Ey bana sor Niçin bana sormazsın? Ben adam değil miyim?" dedirtmesi kendisinin ne kadar şımarık olduğunu gösterir bir tutumdur.

Israrcı Bihruz Bey genel olarak ısrarcı bir karakterdir. Birine âşık oldu tanımadan, bilmeden körü körüne inatla üzerine gitti. En yakın dostunun yalancı olduğunu bildiği halde ısrarla ona inanıp

güvenmeye devam etti. Örneğin Periveş hanınım öldüğünü zannettiği sıralarda, uzaktan onu vapurda görmesine rağmen arkadaşının kızla ilgili ölüm yalanına inanır ve ısrarla: “Düşündüğü tek şey, ölen sevgilinin mezarını öğrenmekti” Bu ısrarcı tavrı yüzünden kendisi de mutsuz olur ve öldü sandığı kişi ölmediği için hatta sevdi sandığı kişi sevmediği için aptal durumuna düşer.